

De kopijstroom over onze vogel van het jaar 1995 lijkt onuitputtelijk. In dit verhaal wordt duidelijk waarom de putter zo geliefd is als kooivogel.

Dick A. Jonkers

De putter als kooivogel

De putter is al zeer lang een geliefde kooivogel. Ongeveer 2000 jaar geleden moet dit vogeltje al in de huizen van de Romeinse patriciërs te zien zijn geweest (Bierens de Haan 1933). In de recent herziene Vogelwet 1936 staat hij nog steeds als koolvogel genoemd en in de op stapel staande nieuwe Flora- en Faunawet, die de Vogelwet gaat vervangen, zal dat ook zo blijven.

Het bovenstaande wil nog niet zeggen dat de putter daardoor vogelvrij is, want het vangen, vervoeren en te koop aanbieden is verboden. Desondanks worden deze handelingen illegaal nog wel verricht.

Vogelvangers wisten vroeger heel goed waarmee of waarop men putters kon vangen: op distels. Vandaar de bekende bijnaam distelvink. In Groningen is putterdistel de volksnaam voor de speedistel, omdat de putters vooral op deze plant gevangen konden worden. Liefhebbers van wildzang, degenen die kooivogels houden, vinden de putter een vogel die gemakkelijk tam te maken is. Door de zorg die zij eraan besteden zien zij kans de vogels tot nestelen te verleiden. Verder wordt er met de putters gekruist en daardoor ontstaan de bekende putterkanaries. In Engeland slagen vogelliefhebbers erin om van putters zogenaamde speciale kleurslagen te kweken: witte, zilvergrijze en zwarte (Rutgers z.j.). De welluidende zang is altijd zeer gewaardeerd en in de periode dat de

vogelhandel nog volop bloeide had men voor de topzangers en de minkukels verschillende namen. De mooiste zingende exemplaren werden aangeduid met bloemputter en rozenputter en de minder presterende vogels alleen met putter (Blok & Ter Stege 1995).

Als we Anslin (1836) moeten geloven kwam de putter hier helemaal niet als broedvogel voor en waren het putters op trek die werden gevangen. Hij schrijft: "De distelvink is door heel Europa zeer gemeen en komt als trekvogel hier te lande, waar hij met de vinken onder slagnetten gevangen wordt". Verder doet hij de volgende melding: "Het vleesch derzelve is goed van smaak".

Puttende putter

De naam putter is regelrecht ontleend aan het feit dat het vogeltje geleerd kon worden om iets te putten ofwel ophalen, zoals Marc van Houtenb reeds schreef in Korhaan 29(3): 75-76. Bierens de Haan (1933) heeft daar uitgebreid aandacht aan geschonken. De putterkooi, waarin de vogels werden ondergebracht, was niet zo maar een vogelkooi. Het was een middelgroot exemplaar met aan een kant op halve hoogte een ronde uitbouw met een bodem en een dakje van hout. In de bodem was een gat aangebracht, waardoor de vogel naar beneden kon kijken. In dit gat liep vanaf het dakje een draad of kettinkje

waaraan een fingerhoed of miniatuuremmertje was vastgemaakt, dat in een aan de buitenkant aangebracht drinkbakje hing. Boven het gat was nog een ijzerdraadje bevestigd om te voorkomen dat de vogel het fingerhoedje/emmertje door het gat trok. De putter kon alleen maar drinken door met behulp van snavel en poten het draadje omhoog te trekken.

Aan de andere zijde bevond zich op dezelfde hoogte een rond gat, waar de putter zijn kop doorheen kon steken. Binnen in de kooi was een plankje bevestigd waar hij op kon gaan zitten en aan de buitenkant hing onder het gat een ongeveer twintig centimeter lang en zes centimeter breed plankje onder een hoek van 45 naar beneden. Op dat plankje bevond zich een houten wagentje met vier wielen; voor deze wielen was een halve cent gebruikt, toentertijd de kleinste Hollandse munt. Ook aan dit wagentje, dat voer bevatte, was een draad gemaakt, die binnenin de kooi aan het plankje was vastgemaakt. Het trucje om het voer te pakken te krijgen werkte net zo als bij het drinken.

Een iets ander systeem was dat men een halve ring van hout met beide einden op een loodrecht staand plankje bevestigde. Deze ring diende als zitplaats. Daaroverheen kon een metalen ring glijden, waaraan het kettinkje van de putter was vastgemaakt. Over de zitstok hingen ook nog weer kettinkjes met een emmertje met voedsel en voer.

Daaronder was een andere grote houten ring gemonteerd, waarop de putter voor het naar boven halen van de emmertjes naar beneden kon springen. Dit systeem van putten zonder kooitje is afgebeeld op het schilderij van Carel Fabritius, dat zich in het Mauritshuis in 's-Gravenhage bevindt. Volgens Bierens de Haan (op.cit.) schijnt het kunststukje van de putter hoofdzakelijk een Hollandse liefhebberij te zijn geweest en in ons land wijdverbreid. Het hebben van een putterkooi duidde op een zekere welstand. Bij antiquairs kon men vroeger kostbare Louis XVI- putterkooien tegenkomen met zilveren emmertjes of sleetjes.

In het boek "Tussen hemel en aarde" (Schildkamp 1978) geeft de auteur een wel heel bijzondere uitleg aan de relatie tussen mensen en putters. Uit het buiten de kooi omhoog halen van voedsel en drinken zou de mens lering hebben getrokken. Hij moet toch het geestelijk voedsel en het levenswater niet ver buiten zijn eigen kooi -het menselijk lichaam- verkrijgen uit de onstoffelijke wereld. De putter werd zo een symbool voor de christenen en werd meedogenloos vervolgd. Jaarlijks ving men ze bij duizenden op de vinkenbanen en met lijfstokken, gedoemd om de rest van hun leven weg te kwijnen in

de donkere huiskamers van de godvrezende wereld. Aldus Schildkamp.

Literatuur

Anslijn, N. Systematische beschrijving der voor ons meest belangrijke vogelen. Du Mortier en Zoon, Leyden.

Blok, H. & H. ter Stege 1995. De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis. Leidschendam. 308 p.

Bierens de Haan, J.A. 1993. Der Stieglitz als Schöpfer. Journal für Ornithologie 81 (1): 1-22.

Rutgers, A. z.j. Wildzang in huis. Vivona Reeks. Littera Scripta Manet, Joppe. 84 p.

Schildkamp, Th. 1978. Tussen hemel en aarde. Het Spectrum Utrecht/Antwerpen. 143 p.